

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

Шедеври світової поезії

Джозеф Ред'ярд Кіплінг

Joseph Rudyard Kipling

The Seven Seas

Poems

To the 150th Anniversary of Rudyard Kipling

Джозеф Ред'ярд Кіплінг

Сім морів

Поетичні твори

До 150-річчя із дня народження Ред'ярда Кіплінга

Упорядник

Володимир Чернишенко

УДК 82-1(811.111:811.161.2)
ББК 84-5
К42

Серія «Шедеври світової поезії» заснована 2004 року

Edition is facilitated by Kipling Society, UK

Видання підготоване за сприяння Кіплінгівського товариства,
Велика Британія

Упорядник *Володимир Чернишенко*
Примітки *Володимира Чернишенка, Ольги Смольницької*
Передмова *Володимира Чернишенка*
Корекція англійських текстів *Марії Чернишенко*

Кіплінг Джозеф Ред'ярд

К42 Сім морів : Поетичні твори / Джозеф Ред'ярд Кіплінг ;
упоряд. В. Чернишенко. — Англ. мовою з паралельним укра-
їнським перекладом. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан,
2016.— 480 с. — (Серія «Шедеври світової поезії»).

ISBN 966-692-290-8 (серія)

ISBN 978-966-10-4386-1

УДК 82-1(811.111:811.161.2)
ББК 84-5

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина даного видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора перекладу чи видавця.*

ISBN 966-692-290-8 (серія)
ISBN 978-966-10-4386-1

© Чернишенко В., упорядкування,
примітки, 2015
© Навчальна книга – Богдан, макет, 2016

КІПЛІНГ В УКРАЇНІ ДОБИ МЕЖИЧАССЯ

Багато води сплигло, відколи у 2009 році світ побачила перша книжка віршів англійського поета Ред'ярда Кіплінга українською. Так багато, що тепер уже не обійтися без нової книжки — Кіплінг розкрив українському читачу достатньо нових граней, щоб уже не лишатися для нас просто автором казок про Мауглі. Його вірші зазвучали й набули нового сенсу для багатьох українців, вже знані казки розкрили нові риси, з'явилися друком раніше невидані твори.

Українським перекладам Кіплінга вже більш як сто років. Історії про Мауглі та казки було видано книжками вже на початку ХХ століття, а перші публікації його творів у галицькій періодиці з'явилися ще наприкінці ХІХ століття. Вслід за казками у 1910 році з'явилися і переклади дорослих оповідань. Згодом казки Кіплінга виходили українською у Львові, Харкові, Одесі, Відні, Нью-Йорку... В підрадянській Україні про нього знали насамперед як про видатного дитячого письменника, та й в українській діаспорі Америки теж.

Першим перекладеним українською віршем Кіплінга прогнозовано став вірш «If» — «Якщо». Переклад у рік смерті письменника створив у Львові Михайло Рудницький. У 1964 році цей же вірш, перебуваючи в радянському ув'язненні, переклав Святослав Караванський. Згодом його перекладали й інші в'язні сумління — Дмитро Паламарчук, Василь Стус, Євген Сверстюк. Перша презентативна добірка віршів Кіплінга українською з'явилася у 1989 році в журналі «Всесвіт» стараннями перекладача і упорядника Максима Стіхи.

Отже, на час проголошення незалежності українські читачі мали десяток різних перекладів казок «Just So Stories», найвідоміший з яких — «Як і чому» (переклад Л. Солонька), «канонічний» переклад «Книги Джунглів» авторства В. Прокопчука і П. Гандзюри, який, втім, включав лише історії про Мауглі, і одне оповідання не про Мауглі — Ріккі-Тіккі-Таві. Дорослу прозу представляла невелика збірка «Місто страшної ночі» (переклад Ю. Лісняка), а видань поезії просто не існувало. Звісно, були й повніші видання, зокрема повна «Книга Джунглів», вміщена у «Казках», виданих видавництвом «Україна» у 1995 році й складена із перекладів різних авторів минулих років. Існує низка прецікавих перекладів казок, зокрема авторства І. Липи, Ю. Тищенка, М. Йогансена... Проте вони не набули поширення з різних причин: якісь було зроблено дуже давно, і з тих пір вони не перевидавались, інші виходили

друком за океаном, а якісь — як це сталося з перекладами Йогансена — примусово вилучалися з обігу після страти перекладача...

Однак, можна сміливо казати, що починаючи з 2009 року Кіплінг переживає в Україні новий пік популярності. Про це свідчить хоча б поява низки нових перекладів казок авторства О. Негребецького («Такі самі оповідки») та оповідань про Мауглі Д. Радієнко («Книга Джунглів»), які з'явилися вслід за виданнями видавництва «Навчальна книга – Богдан» — «Такі собі казки» (переклад Н. Дьомової, І. Сав'юк) та «Легенди з Книги Джунглів». Загалом у 2012–2013 роках вийшло друком, для прикладу, понад 10 перевидань казок про Мауглі українською. Нещодавно було перевидано і добірку «дорослої» прози авторства Юрія Лісняка. Готується перше за 70 років видання казок у перекладі Майка Йогансена. Твори Кіплінга не лише переосмислюються, деякі перекладаються вперше — як от казки та оповідання, вміщені у збірку «Казки на всі смаки» або шкільні історії «Сталкі та його команда» (переклад С. Стеця, Б. Стасюка). Ведеться робота над перекладами роману «Кім» та продовження історії про Сталкі.

Що ж до віршів, то вони несподівано зажили в нашій країні власним життям. Наприклад, ще у 2011 році разом із книжкою «Легенди з Книги Джунглів» було видано музичний диск із піснями на слова Кіплінга, створеними фронт-меном гурту «Тінь Сонця» Сергієм Василюком. Такі пісні, як «Денні Дівер» чи «Лукканон» і зараз звучать на його сольних концертах і циркулюють серед фанатів у Мережі. 2012 року на Кіплінг-фесті у Вінниці, який зібрав перекладачів та прихильників творчості британського письменника, звучали пісні на слова Кіплінга у виконанні барда Юлії Броварної (її диск видано разом із аудіокнигою «Такі собі казки»), актора та барда Кирила Булкіна, співачки Атанайї.

Події в Україні початку 2014 року і далі викликали актуалізацію досі мало-знайомого нам пласту творчості письменника — громадянської та політичної лірики. Стаття «Кіплінг на Майдані», яка вийшла у газеті «День» через два дні після перших смертей на вулиці Грушевського, містила не лише цитати з віршів Кіплінга, але й вірш «Раб, який царює», у якому багато хто з читачів газети впізнав тодішнього президента країни. Не дивно, що портрет англійського письменника з'явився на першій шпальті того числа газети. Відтоді у електронній версії газети «День» регулярно з'являються вірші Кіплінга, написані ніби навмисне на злободенні теми — захоплення Криму Росією («Останні з легкої бригади»), трагедія під Іловайськом («Месопотамія»), скандал з добровольчими батальйонами («Томмі»)...

Так, війна, яка почалася вже навесні, змусила звернутися до воєнних віршів. Одним із численних реквіємів на загибель Небесної сотні став вірш

«Діти» у виконанні Кирила Булкіна і Григорія Лук'яненка. Відеоряд з драматичних подій Майдану, наданий кореспондентом Іваном Любиш-Кірдеєм, доповнив текст, написаний Кіплінгом про молодих хлопців, полеглих у перші дні Першої світової війни 1914 року...

Інший вірш Кіплінга, який зажив своїм життям в Україні — «Хлопчина незухвалий». Пісню на цей твір написав той-таки Сергій Василюк, нині вона не лише регулярно звучить на його концертах, але й стала неофіційним гімном військових волонтерів. Не дивно — адже сам Кіплінг писав цей вірш, маючи на меті підтримати британських солдатів. Колись пісні, буклети, сувеніри з використанням цього вірша допомагали зібрати кошти бійцям, які воювали у Південній Африці, а зараз перекладений українською і виданий у вигляді книжечки-метелика, «Хлопчина незухвалий» зібрав родині загиблого українського солдата 10 тис. гривень. Завдяки виданню ім'я і слово Кіплінга зазвучало на Українському радіо та у численних сюжетах новин вітчизняних телеканалів.

Книжечки-метелики віршів Кіплінга у оригінальному оформленні — а так було видано ще й «Діти» і «Синові» у перекладі Василя Стуса — засвідчили актуальність Кіплінгової поезії в сучасній Україні. Завдяки «Синові» — книжці, яка зупиняє кулю — було зібрано кошти на придбання бронезилета, який було передано бійцю роти «Шторм». Символічно, що у цьому виданні поєднується не лише традиція допомоги військовим Ред'ярда Кіплінга, але й історія перекладу — Василь Стус перекладав цей вірш, перебуваючи в політичному ув'язненні й надіслав його додому в листі своєму синові...

Однак, не лише горе і війна прихилили українців до англійського поета. За час з 2012 року в Києві встигли відбутися ще дві масштабні події, пов'язані з презентаціями книжок Кіплінга, концертами і радіопередачами. До виконання пісень на слова Кіплінга долучилася Олена Карпенко (Соломія) та Лесь Лелека (гурт «Сало в шоколаді»). На радіо «Культура» стараннями Оксани Чайки було записано та прозвучало оповідання Кіплінга з книжки «Легенди з Книги Джунглів» «Пурун Бгагатове диво».

На лютий 2014 року було заплановано одразу дві цікаві події: наукова конференція в Київському Університеті імені Бориса Грінченка «Сучасний Кіплінг: нові акценти інтерпретації» та виставка, присвячена творам Кіплінга, у Національному музеї літератури України. Розстріл мітингувальників на Майдані, який збігся у часі із запланованими датами заходів, змусив надовго забути про англійську літературу... Втім, уже восени 2014 року було вирішено, що навіть під час війни музи мовчати права не мають.

Міжнародна конференція, яка таки відбулася, збрала доповідачів з Києва, Львова, Кіровограда, Севастополя та... Лондона. Почесний бібліотекар та віце-

президент Кіплінгівського товариства Великої Британії Джон Вокер прибув в Україну спеціально, щоб виголосити доповідь «Ред'ярд Кіплінг: знайомство з генієм». Цю, а також доповіді Максима Стріхи, Юлії Джугастрянської, Яна Шапіро, Ольги Смольницької, Сергія Стеця, Михайла Назаренка можна прочитати у матеріалах конференції, що вийшли друком у видавництві «Навчальна книга – Богдан». Три статті українських кіплінгознавців було відібрано для публікації в міжнародному «Kipling Journal», таким чином українська Кіплінгіана вийшла на світовий рівень.

Паралельно до конференції тривала виставка у Національному музеї літератури України, яка стала безпрецедентною за своїм наповненням — містила не лише українські видання творів Кіплінга, починаючи від книжок 1905 року, але й раритетні англійські видання XIX століття, перші видання «Just So Stories» та «Jungle Book» — лише дві з них, але і рукописи самого Ред'ярда Кіплінга, привезені в Україну завдяки Кіплінгівському товариству Великої Британії та особисто його віце-президенту Джону Вокеру. Так само завдяки тісній співпраці українських та англійських кіплінголюбів у Кіплінгівській бібліотеці в Англії (де зібрано тисячі видань його творів англійською та сотні — мовами народів світу) з'явився окремий український куточок.

2015 року дружба видавництва «Навчальна книга – Богдан» та Кіплінгівського товариства вилилася в організацію спільного конкурсу на найкращий переклад раніше не перекладеного українською вірша Кіплінга з досить великим призовим фондом — 100 фунтів стерлінгів. Було створено перелік відкритих до перекладу віршів і за півроку, доки тривав конкурс, на нього подали свої роботи 35 учасників, було перекладено понад 60 віршів. Найкращі з перекладів увійшли вже у це видання, і хоча на момент виходу книжки журі ще продовжувало свою роботу, кожен читач може обрати переклад, який припаде йому до смаку.

Конкурс було організовано саме 2015 року, бо в цей рік світ відзначає 150-річчя з дня народження Ред'ярда Кіплінга. Перед вами — перше із кількох видань, запланованих до цієї дати видавництвом «Навчальна книга – Богдан». І те, що це вірші — як бачите, зовсім не випадковість. Що ж до інших видань, то амбітні плани видавництва видати «всього Кіплінга» потроху втілюються, готуються нові цікаві видання, багато що перекладається українською вперше. Ну і, звісно, це не остання поетична книжка Кіплінга, яку ми маємо надію видати — віршів у цього поета стане ще не на один том...

...

До попереднього видання поетичних творів Кіплінга «Межичасся» увійшли переклади, здійснені в різні роки від 1936 до 2009. У «Семи морях» — названих так на честь однієї з поетичних збірок Кіплінга — вірші, пере-

кладені після 2009 року, головним чином у 2014–2015 роках. Ці дві книжки доповнюють одна одну, у примітках до віршів цього видання можна знайти посилання на переклади, наведені у «Межичассі». Вірші в обох виданнях розміщено за хронологічним принципом, відповідно до часу виходу збірок, у яких вони вперше з'явилися. Варіанти перекладів одних і тих самих віршів наведено у додатках.

У «Межичассі» вперше з'явилися під однією палітуркою 11 варіантів перекладу славетного вірша Кіплінга «If». «Сім морів» додає до цього переліку ще 14 нових варіантів, доводячи перелік існуючих варіантів до солідної цифри 25.

Коментарі до віршів створено на основі «New Reader's Guide» Кіплінгівського товариства Великобританії.

PRELUDE

*I have eaten your bread and salt.
I have drunk your water and wine.
The deaths ye died I have watched beside,
And the lives ye led were mine.*

*Was there aught that I did not share
In vigil or toil or ease —
One joy or woe that I did not know,
Dear hearts across the seas?*

*I have written the tale of our life
For a sheltered people's mirth,
In jesting guise — but ye are wise,
And ye know what the jest is worth.*

ПРЕЛЮД

*Ви дали мені хліб і сіль,
Наливали води й вина.
І вмирили коли, поруч мене були,
Я й життя ваше жив сповна.*

*І хіба то я не пізнав
Ваших праць і чекань, і мрій.
Я у серці несучу вашу радість і сум...
Мої любі, ваш сум теж мій.*

*Я життя наше описав
Для людей, що не жили ним.
Перевішив на жарт, та чого він був варт,
Зрозуміло лиш вам одним.*

Переклав Володимир Чернишенко

«DEPARTMENTAL DITTIES
AND OTHER VERSES»
1886

THE LAST DEPARTMENT¹

Twelve hundred million men are spread
About this Earth, and I and you
Wonder, when You and I are dead,
«What will those luckless millions do?»

«None whole or clean», we cry, «or free from stain
Of favour». Wait awhile, till we attain
The Last Department where nor fraud nor fools,
Nor grade nor greed, shall trouble us again.

Fear, Favour, or Affection — what are these
To the grim Head who claims our services?
I never knew a wife or interest yet
Delay that pukka step, miscalled «decease»;

When leave, long overdue, none can deny;
When idleness of all Eternity
Becomes our furlough, and the marigold
Our thriftless, bullion-minting Treasury

Transferred to the Eternal Settlement,
Each in his strait, wood-scantled office pent,
No longer Brown reverses Smith's appeals,
Or Jones records his Minute of Dissent.

And One, long since a pillar of the Court,
As mud between the beams thereof is wrought;
And One who wrote on phosphates for the crops
Is subject-matter of his own Report.

«ДЕПАРТАМЕНТСЬКІ ПІСЕНЬКИ ТА ІНШІ ВІРШІ»

ОСТАННІЙ ДЕПАРТАМЕНТ

Людей вже не один мільйон.
Одне Мене бентежить (й вас):
Коли Ми з Вами помremo,
Що з ними станеться без Нас?

Радіємо з чужих невдач та плям,
Вклоняємося рангам та шаблям.
Та жде на нас Останній Департамент,
Де наша дурість не допоможе нам.

Страх, Пристрасть, Зиск — все зійде нанівець,
Коли нагряне невмолимий Жнець.
І жінка, і обов'язок безсилі
Хоча б на мить відстрочити кінець.

Урлюп останній нам не відмінить,
Триватиме він Вічність, а не мить.
Не Казначейство видасть нам червінці —
Обсипле цвинтар золотава цвіт.

Отримавши останній Вічний Пост,
В тісному офісі, де не змінити поз,
Сміт з Брауном припинять суперечки,
Окрему Думку не напише Джонс.

Хто був Стовпом, що підпирає Суд,
Межи колон тепер той персть і бруд;
А Хто писав про добрива фосфатні,
Той перевірить на собі свій Труд.

These be the glorious ends whereto we pass —
Let Him who Is, go call on Him who Was;
And He shall see the mallie steals the slab
For currie-grinder, and for goats the grass.

A breath of wind, a Border bullet's flight,
A draught of water, or a horse's fright —
The droning of the fat Sheristadar
Ceases, the punkah stops, and falls the night

For you or Me. Do those who live decline
The step that offers, or their work resign?
Trust me, Today's Most Indispensables,
Five hundred men can take your place or mine.

Йдемо вслід тим, кого і слід загув.
Ви, Ті, хто Є, зайдіть до Тих, хто Був,
А там — гробар надгробки вкрав на жорна,
Й щипають кози цвинтарну траву.

Разючий вітер, куля навання,
Ковток води, раптовий шал коня —
І доповідач змовкне на півслові,
Вахлар завмре, і згасне світло дня.

Відставка неминуче настає.
Найнезамінніші! Повірте, так і є:
Сто кандидатів явить день прийдешній
На Ваше місце. Також на Мое.

Переклала Галина Михайловська

GENERAL SUMMARY²

We are very slightly changed
 From the semi-apes who ranged
 India's prehistoric clay;
 Whoso drew the longest bow,
 Ran his brother down, you know,
 As we run men down today.

«Dowb», the first of all his race,
 Met the Mammoth face to face
 On the lake or in the cave,
 Stole the steadiest canoe,
 Ate the quarry others slew,
 Died — and took the finest grave.

When they scratched the reindeer-bone
 Someone made the sketch his own,
 Filched it from the artist — then,
 Even in those early days,
 Won a simple Viceroy's praise
 Through the toil of other men.

Ere they hewed the Sphinx's visage
 Favoritism governed kissage,
 Even as it does in this age.

Who shall doubt the secret hid
 Under Cheops' pyramid
 Was that the contractor did
 Cheops out of several millions?
 Or that Joseph's sudden rise
 To Comptroller of Supplies
 Was a fraud of monstrous size
 On King Pharaoh's swart Civilians?

Thus, the artless songs I sing
 Do not deal with anything
 New or never said before.

As it was in the beginning,
 Is today official sinning,
 And shall be forevermore.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Ми змінилися не надто
Із часів напівприматів,
Тих, з прадавніх Інду берегів;
У кого був лук найбільший,
Той гнітив найдужче інших —
Чи не так й ми гнобим ворогів?

Довб, найпершим серед роду,
Мав із мамонтом пригоду —
Неживим той гепнувся у сніг.
Довб упер байдак найшвидший,
Заковтнув чужую їжу,
А помер — в труну найкращу ліг.

Із різьбою ріг карибу
У печері зух надибав,
Доки майстер ґав собі ловив.
Ріг відтяг вождеві роду
Та й отримав нагороду,
Впоравшись без жодних мозолів.

Звичай давній не змінився:
Із часів тесання Сфінкса
Заправляє всім кумівство.

Грошей тяг підрядчик жмені
В фараона із кишені —
Ось вам і розгадка, вчені,
Дивного величчя пірамід!
А тоді з'явився Йосип
Ласий до чужого проса,
Обкрутив довкола носа
Він увесь єгипетський нарід.

То ж пісні ці немудрячі
Скажуть щось нове навряд чи,
Лиш старе прокажуть раз у раз.

Бо грішить, грішить людина
Безупинно і незмінно,
І раніш, і нині, й повсякчас.

Переклала Галина Михайловська

THE LOVERS' LITANY³

Eyes of grey — a sodden quay,
 Driving rain and falling tears,
 As the steamer wears to sea
 In a parting storm of cheers.
     Sing, for Faith and Hope are high —
     None so true as you and I —
     Sing the Lovers' Litany: —
     «Love like ours can never die!»

Eyes of black — a throbbing keel,
 Milky foam to left and right;
 Whispered converse near the wheel
 In the brilliant tropic night.
     Cross that rules the Southern Sky!
     Stars that sweep, and wheel, and fly,
     Hear the Lovers' Litany: —
     «Love like ours can never die!»

Eyes of brown — a dusty plain
 Split and parched with heat of June,
 Flying hoof and tightened rein,
 Hearts that beat the old, old tune.
     Side by side the horses fly,
     Frame we now the old reply
     Of the Lovers' Litany: —
     «Love like ours can never die!»

Eyes of blue — the Simla Hills
 Silvered with the moonlight hoar;
 Pleading of the waltz that thrills,
 Dies and echoes round Benmore.
     «Mabel», «Officers», «Good-bye»,
     Glamour, wine, and witchery —
     On my soul's sincerity,
     «Love like ours can never die!»

ЛІТАНІЯ ЗАКОХАНИХ

Сірі очі — це причал,
Дошки, від сльози змокрілі,
Пароплав, що тягне трал,
Віддаляючись у хвилі.

Тож хай Вірою співця
Літанія буде ця —
Озиваються серця:
«Почуттям нема кінця!»

Чорні очі — в піні киль,
Бризки, що летять навтіч;
Шепотіння в тайні хвиль,
Осяйна тропічна ніч.

Хрест Південний — мова ця!
В літанію промінця
Хай вчуваються серця:
«Почуттям нема кінця!»

Карі очі — в червні жар,
Пил опалених степів,
І стрімких копит удар,
А в серцях — прадавній спів.

Хай змаганнями гінця
Літанія буде ця.
Озиваються серця:
«Почуттям нема кінця!»

Сині очі — Сімлі схил,
Іній в місячному узорі,
Вальс тремливий в плині крил,
Що відлунює в Бенморі.

«Мейбл», «Прощайте», «Вальс бійця»,
Вина, магія лиця —
Чар охоплює серця:
«Почуттям нема кінця!»

Maidens, of your charity,
Pity my most luckless state.
Four times Cupid's debtor I —
Bankrupt in quadruplicate.
    Yet, despite this evil case,
    And a maiden showed me grace,
    Four-and-forty times would I
    Sing the Lovers' Litany: —
    «Love like ours can never die!»

Я Амуру винним став,
Борг учетверо зростив,
Вчетверо збанкрутував —
І вчетверте завинив.
Сорок раз нехай серця
Наші слухають співця,
Літанія вічна ця:
«Почуттям нема кінця!»

Переклала Ольга Смольницька